to natural soil at a depth of 55–78 cm (test pit 2, Dvaro St. 21) and 85–92 cm (test pit 1, Dvaro St. 18). A 20th-century cultural layer with isolated 16th/17th–19th-century finds was recorded in test pit 2 (Fig. 1).

A watching brief was conducted (1.3 m^2) on the periphery of the plot at Kranto 2–osios St. 11 (Džiazo Street side). A 60–65 cm thick cultural layer with construction rubble and 16th/17th–20th-century finds (Fig. 2) was discovered under a roughly 50 cm thick fill layer of sand and crushed stone. The earthwork went down to natural soil, which was reached at a depth of 1.32 m. It was determined that the cultural layer horizon recorded at a depth of 50–70 cm had formed in the 19th–first half of the 20th century and contained isolated 16th/17th–18th-century finds. A cultural layer horizon dating to the 17th–18th centuries was recorded from a depth of 70 cm to 1/1.1 m and contained isolated 19th-century potsherds and brick fragments, which are likely to have ended up there through later digging. No finds were discovered in the dark grey soil with clay loam recorded from a depth of 1–1.32 m down to natural soil.

KLAIPĖDA

Darius Balsas,
Rokas Kraniauskas

Atgimimo aikštė

2017 m. Klaipėdos mieste, Atgimimo aikštėje atlikti žvalgomieji tyrimai. 2014 m. Atgimimo aikštės centrinėje dalyje tirtos 3 perkasos (1–3), kurių bendras plotas 60 m^2. Perkasose aptikta suardytų XIX–XX a. pastatų liekanų bei fiksuoti XVII–XVIII a. archeologiniai sluoksniai, kurie sietini su Krūmamiesčio priemiesčiu (*ATL 2014 metais*, 2015, p. 331–337). 2017 m. pratęsti 2014 m. tyrimai, papildomai ištirta viena 5x2 m dydžio perkasa aikštės P dalyje, siekiant aptikti buvusio ravelino šlaito ir griovio vietą, likusioje aikštės dalyje ištirti 5 2x2 m dydžio šurfai (bendrai ištirtas 30 m^2 plotas) (1 pav.).

Atgimimo aikštė yra istorinėje Klaipėdos miesto dalyje – Krūmamiesčio priemiestyje. Valdant Ordinui, palei dešinįjį Danės krantą driekėsi ganyklos ir pievos. XVI a. pabaigoje čia esančios žemės padovanotos miestui. XVII a. pradžios kartografiniuose Klaipėdos šaltiniuose čia žymimas vienas pagrindinių kelių, vedusių iš Klaipėdos į Š. Abipus kelio XVII a. pradžioje kūrėsi sodybos. XVII a. pabaigoje dešiniajame Dangės upės krante, priešais tiltą per upę supiltas bastionas, gynęs Š įvažiavimą į miestą (1:B pav.). Priešais bastioną iškastas griovys, kuris dalinai buvo užsemtas vandens. Kelias į Klaipėdą persikėlė už įtvirtinimų. Bastionas nulygintas XVIII a. II pusėje, po Septynerių metų karo, apleidus miesto fortifikacinius įrenginius. Pagrindiniai ikikarinio užstatymo akcentai pradėjo formuotis XIX a. I pusėje, o galutinai susiformavo po Didžiojo gaisro (1854 m.). Tyrimų vietoje buvo susiformavęs intensyvus užstatymas ir egzistavo gatvių tinklas, kurį sudarė Didžioji Biržos (*Große Börsenstraße*), Mažoji Biržos (*Kleine Börsenstraße*), Luizės (*LuisenStraße*, dabartinė Danės) ir Palangos (*Polangen Straße*, buvusi dabartinės Atgimimo aikštės PV dalyje) gatvės. Po II Pasaulinio karo išvalius likusius griuvėsius, ištiesintos ir sujungtos dabartinės Pilies ir H. Manto gatvės (buvusi Didžioji Biržos gatvė), panaikinta Mažoji Biržos gatvė, taip suformuota nauja erdvė. Dabartinį vaizdą Atgimimo aikštė įgavo 1981 m.

2017 m. tyrimų metu fiksuoti iki 3 m storio kultūriniai sluoksniai, datuojami XVII–XX a. Analogiški sluoksniai aptikti 2014 m.

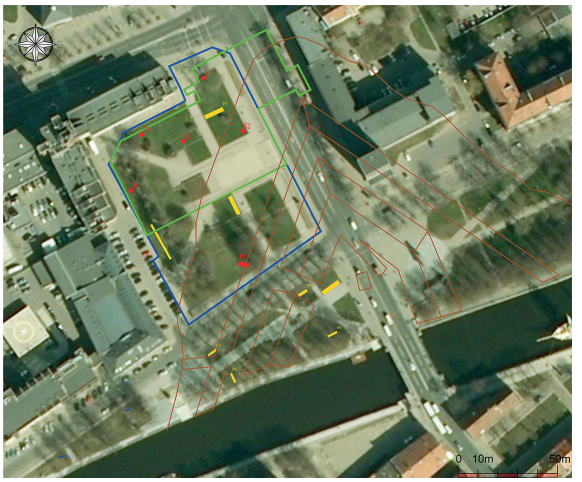

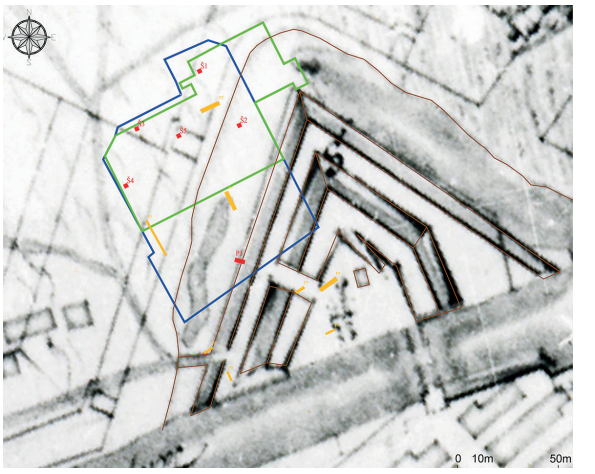

– 1 – 2 – 3 – 4

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – tyrimų vieta; 2 – XVII a. pabaigos – XVIII a. bastionas; 3 – 2017 m. ištirti šurfai ir perkasos; 4 – 2014 m. D. Balso tyrimai. A pagrindas – ortofotonuotrauka; B pagrindas – 1703 m. planas-projektas. D. Balso brėž.

Fig. 1. Situation plan of the investigation: 1 – investigation site; 2 – the late 17th–18th-century arrow-headed bastion; 3 – 2017 test pits and trenches; 4 – 2014 investigation by D. Balsas. Basis A – an orthophoto; Basis B – a 1703 plan-project.

tyrimų metu. Šurfuose ir perkasoje, terasų vietose iki 1,3–2,2 m gylio rasti menkaverčiai supiltiniai judinto bei atvežtinio grunto sluoksniai. Sluoksniai suformuoti XX a. II pusėje, po II Pasaulinio karo tvarkant teritoriją bei įrengiant dabartinę Atgimimo aikštę. Sluoksniuose rasta stiklinių butelių, koklių, įvairių guminių ir metalinių dirbinių. XIX a. II pusės – XX a. I pusės kultūrinis sluoksnis aptiktas šurfuose 1, 3 ir perkasoje 1, apie 1,3–2 m gylyje (H_{abs} 1,90–3,10 m). Sluoksnyje rasta stiklinių butelių duženų, buitinės keramikos, metalinių dirbinių. Šurfe 1, 2,2 m gylyje fiksuotas iki 30 cm storio supustyto smėlio sluoksnis. Giliau buvo apie 80 cm storio natūralių durpių sluoksnis, kuriame radinių neaptikta. Durpės susiformavo

2 pav. Atidengti XX a. pastatų pamatai ir XVIII a. II pusės – XIX a. I pusės kultūrinis sluoksnis. D. Balso nuotr.

Fig. 2. The unearthed 20th-century building foundation and the second half of the 18th–first half of the 1 9th-century cultural layer.

Danės upės salpoje ir žymi iki XVIII a. vidurio egzistavusį ir vėliau užpustytą žemės paviršių.

Perkasoje 1 ir šurfe 3, apie 2–2,2 m gylyje (H_{abs} 1,80–2,40 m) aptiktas archeologiškai vertingas ir moksliniam pažinimui svarbus XVIII a. II pusės – XIX a. I pusės 60–80 cm storio kultūrinis sluoksnis (2 pav.). Jį sudaro juoda durpinga žemė su organika ir radiniais. Sluoksnyje aptikta stiklinių butelių duženų, glazūruotos ir

dekoruotos buitinės keramikos (lėkščių, puodynių ir puodų šukių), odinių batų dalių, fajanso indų, plokščiųjų koklių su juoda glazūra. Šurfe 3 aptiktas vertingas kultūrinis sluoksnis susiformavo Krūmamiesčio priemiesčio vietoje. Perkasoje 1 aptiktas XVIII a. II pusės – XIX a. I pusės kultūrinis sluoksnis, susidaręs ravelino griovio vietoje po jo užpylimo. Giliau perkasoje (iki 4 m gylio, H_{abs} –0,20 m) fiksuotas suplautas pilkas smėlis su smulkiomis griuvenomis. Šis sluoksnis susiformavo galbūt griovio vietoje XVII–XVIII a. I pusėje.

2017 m. aptikta XIX a. pabaigos – XX a. vidurio užstatymo liekanų – pastatų pamatai, plytų ir betoninės grindys bei akmeninis grindinys. Šurfe 2, 1,8 m gylyje (H_{abs} 2,55–2,60 m), po XX a. II pusės sluoksniais aptiktos XIX a. pabaigos – XX a. pradžios pastato (buvusio Didžiosios Biržos g. 7) betoninės grindys. Virš grindų fiksuotas intensyvus degėsių sluoksnis su griuvenomis, kuris susidarė per II Pasaulinį karą.

Šurfe 3, 60 cm gylyje aptiktas XX a. vidurio pastato vidinės sienos pamato fragmentas su betoninėmis grindimis. Šalia jo 1,35 m gylyje rastas 65 cm pločio, 60 cm aukščio mūrinio pastato pamatas. Jį sudaro viena 23x11x5 cm dydžio plytų eilė, žemiau yra iki 55 cm aukščio akmens mūro pamatas. Mūras rištas cemento skiediniu. Remiantis 1944 m. aerofotonuotrauka, preliminariai pastatą galima datuoti XX a. pradžia. Šurfe 4, 0,3–1,4 m gylyje atidengta mūrinio pastato dalis – rūsys. Šurfe aptiktos iki 35 cm pločio, 90 cm aukščio vidinės sienos, orientuotos ŠV–PR ir ŠR–PV kryptimis, sudėtos iš 23x11x5 cm dydžio molinių plytų, rištų cemento skiediniu. Likusioje šurfo dalyje atidengtos raudonų plytų grindys bei aptiktas metalinis kanalizacijos vamzdis. Rūsys buvo užpildytas stambiomis griuvenomis, tarp kurių rasta XX a. radinių. Pastatas datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. viduriu. Dabartinės aikštės PV dalyje, šalia buvusios Palangos gatvės po II Pasaulinio karo buvo išlikusių pastatų, kurie nugriauti įrengiant aikštę. Šurfe 5, 2,2 m gylyje atidengtas netašytų lauko akmenų XIX a. pradžios (?) grindinys – vidinio kiemo danga. Grindinys sudėtas iš nuo 7x5 cm iki 20x15 cm dydžio akmenų.

2017 m. rasta XVII–XIX a. datuojamų radinių. Dauguma jų (54 šukės) yra buitinės keramikos (molinių lėkščių, puodų, puodynių, keptuvių šukių, akmens masės indų), nedaug rasta plokščiųjų koklių, dengtų juoda glazūra, fragmentų, stiklinių butelių duženų, kaolino pypkučių kotelių ir odinių batų fragmentų.

Atgimimo Square

In 2017, a field evaluation (one 5 x 2 m trench), a continuation of a 2014 investigation, was conducted in the S part of Atgimimo Square, Klaipėda, in order to find the former ravelin scarp and ditch site, which had survived in the part of the square evaluated by five 2 x 2 m test pits (a total of 30 m^2) (Fig. 1).

The 2017 evaluation recorded cultural layers up to 3 m thick and dating to the 17th–20th centuries. Analogous layers were also discovered during the 2014 investigation. An archaeologically valuable and scientifically important, second half of the 18th–first half of the 19th-century cultural layer was discovered at a depth of roughly 2–2.2 m in trench 1 and test pit 3 (Fig. 2). The 60–80 cm thick layer consists of black peaty soil with organic matter and finds. A second half of the 18th–first half of the 19th-century cultural layer that had formed under the fill at the ravelin ditch site was recorded in trench 1. Below it (to a depth of 4 m, H_{abs} –0.20 m), alluvial grey sand with fine rubble was recorded. This layer possibly formed at the ditch site in the 17th–first half of the 18th century. The

remains of late 19th–mid-20th-century development: building foundations, brick and concrete floors, and stone paving were discovered in 2017.

In 2017, 17th–19th-century finds were discovered: sherds of household pottery (earthenware plates, pots, jars, and frying pans, and stoneware vessels), fragments of black glazed panel stove tiles (*Blattkacheln*), glass bottle shards, kaolin pipe stem fragments, and parts of leather shoes.

1 pav. Senosios Klaipėdos alaus daryklos vaizdas 1929 m. iš Š.

Fig. 1. The old Klaipėda brewery in 1929, as seen from the N.

Karolis Duderis

Kūlių Vartų gatvė 7

2017 m. Klaipėdos senojo miesto vietos su priemiesčiais (UK 27077) bei Klaipėdos senamiesčio (UK 16075) teritorijoje, Kūlių Vartų g. 7 vykdyti archeologiniai tyrimai. 1784 m. tirtoje teritorijoje pradėjo veikti alaus darykla, kuri po II Pasaulinio karo rekonstruota, o senieji cechai nugriauti. Lieka neaišku, kiek kartų ir kurioje vietoje buvo perstatyti senosios alaus daryklos pastatai. Remiantis turima kartografine medžiaga, 1903 m. Klaipėdos miesto žemėlapiu, tirta dabartinės gamyklos teritorija buvo gana tankiai užstatyta. Centrinėje sklypo dalyje buvo gamybiniai pastatai, o palei dabartinių Bangų ir Kulių Vartų gatvių sankryžą – pagalbinės paskirties statiniai. Tuometinio daryklos komplekso vaizdą galima matyti 1929 m. užfiksuotoje teritorijoje (1 pav.). 1939 m. žemėlapyje fiksuojama analogiška teritorijos situacija su nepakitusiu užstatymu. 1942 m. alaus daryklos teritorijos PV pusėje, lygiagrečiai su dabartine Kūlių Vartų gatve pastatytas naujas statinys, kurio pamatų fragmentai fiksuoti šiais metais vykdytų tyrimų plote 1.

2016 m. sklype atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu statiniais neužstatytoje teritorijoje fiksuotas archeologiniu požiūriu vertingas XVIII a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 303–306). 2017 m. atlikti detalieji tyrimai planuotų naujai įrengti pamatų vietose (iš viso 133,5 m^2 plote) bei vykdyti žvalgymai tiesiamų inžinerinių komunikacijų trasų vietose (iš viso 494 m^2 plote).

Detaliųjų tyrimų metu plotuose 1–3 išskirti 3 kultūrinio sluoksnio horizontai. Vėlyviausias kultūrinio sluoksnio horizontas – viršutiniai supiltiniai sluoksniai, fiksuoti po buvusia asfalto ir šaligatvio trinkelių danga. Tai supiltinis žvyro, smėlio ir skaldos sluoksnis, suformuotas XX a. II pusėje. Šiam kultūrinio sluoksnio horizontui priskirtinas ir viršutinis pilkai rudos spalvos žemės sluoksnis, kuriame rasta tiek XX a. II pusei būdingų buitinių ir statybinių atliekų, tiek ir XVIII–XIX a. datuojamų koklių fragmentų, ornamentuotų reljefiniu augaliniu ornamentu, dengtų tamsiai rudos ir juodos spalvos glazūra, baltos ir rudos spalvos molio indų duženų, dengtų angobu, ornamentuotų mėlynos, žalios, violetinės spalvos poglazūriniais linijų, bangelių ir augaliniais bei stilizuotais siužetiniais motyvais. Šiame kultūrinio sluoksnio horizonte aptikta ir stiklinių butelių, kaolino pypkių kotelių, porcelianinių ir akmens masės indų fragmentų.